

Голові
разової спеціалізованої вченої ради
ДЗВО «Університет менеджменту освіти»
доктору педагогічних наук, професору
Рябовій Зої Вікторівні

ВІДГУК

**офіційного опонента, доктора педагогічних наук, професора
Желанової Вікторії В'ячеславівни про дисертацію
Шабали Юлії Анатоліївни «Професійний розвиток учителів початкової
школи у системі методичної роботи закладів загальної середньої освіти»,
подану до захисту у спеціалізовану вчену раду у Державному закладі
вищої освіти «Університет менеджменту освіти» НАПН України на
здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 01 «Освіта
/Педагогіка» за спеціальністю 011 «Освітні, педагогічні науки»**

Ступінь актуальності обраної теми. Актуальність дослідження Шабали Ю. А. зумовлена глобалізаційними процесами, пов'язаними з орієнтацією нашої держави на інтеграцію із світовою спільнотою, а також з суттєвими інноваційними трансформаціями в системі освіти України. При цьому модернізаційні процеси, що відбуваються в сучасній початковій освіті у форматі реалізації стратегічних напрямів Концепції Нової української школи (2017 р.), загострюють проблему професійного розвитку першовчителя нової формації, який володіє навичками XXI століття, а саме: критично мислить, виражено приймає відповідальні рішення, вдало вибудовує партнерські стосунки з іншими людьми, досягає поставлених цілей і здатний формувати окреслені якості у здобувачів початкової освіти. Зазначені суспільні виклики детермінують необхідність і доцільність переосмислення логіки і формату професійного розвитку вчителів початкової школи у системі формальної, неформальної, інформальної, післядипломної освіти, суттєвим складником якої є методична робота. Проте маємо констатувати пріоритет наукових досліджень, присвячених професійному розвитку вчителя початкової школи у формальній університетській освіті (О. Комар, О. Матвієнко, М. Марусинець, О. Савченко, Л. Хомич, Л. Хоружа та ін.), а проблема професійного розвитку вчителів початкової школи саме в системі методичної роботи закладів загальної середньої освіти є дослідженою лише аспектно, що посилює наукову актуальність дослідження Шабали Ю. А. До того ж фахівці в галузі впровадження ідей Концепції Нової української школи (Н. Бахмат, В. Вітюк, О. Ліннік та ін.) наголошують на доцільності організації методичної роботи з учителями початкової школи саме на рівні школи, що зумовлює необхідність розробки технологічного супроводу цього процесу.

Отже є очевидним, що актуальність представленого дослідження знаходиться в контексті реалізації суспільних, науково-теоретичних й практичних потреб у обґрунтуванні й впровадженні педагогічних умов та

інтерактивної технології професійного розвитку учителів початкової школи у системі методичної роботи закладів загальної середньої освіти.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана у контексті наукової теми ДЗВО «Університет менеджменту освіти» ЦПО НАПН України «Професійний розвиток фахівців у системі освіти дорослих: історія, теорія, технології» (державний реєстраційний номер 0117U002380).

Тему дисертаційної роботи затверджено вченою радою ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України (протокол № 12 від 21.11.2016 р.) та на засіданні Міжвідомчої ради з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук України (протокол № 1 від 31.01.2017 р.)

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Представлене дослідження здійснювалося протягом 2016 – 2022 років. Робота складається з анотацій українською та англійською мовами, вступу, трьох розділів, висновків до кожного з них, загальних висновків, списку використаних джерел (238 найменувань, із них 25 – іноземною мовою) та 23 додатків. Загальний обсяг дисертації – 325 сторінок, з них 30 сторінок – анотації, 190 – основного тексту. Робота містить 4 таблиці та 11 рисунків.

У вступі обґрунтовано актуальність і доцільність проблеми дослідження, коректно визначено науковий інструментарій роботи; переконливо розкрито наукову новизну, практичне значення роботи; представлено формат впровадження результатів дисертації.

У першому розділі «Теоретико-методологічні основи професійного розвитку учителів початкової школи у системі методичної роботи закладів загальної середньої освіти» авторкою здійснено аналіз нормативно-правових документів та науково-теоретичних джерел, що уможливило обґрунтування загальної стратегії дослідження, спрямованої на оновлення змісту, форм, технологій професійного розвитку учителів початкової школи у системі методичної роботи закладів загальної середньої освіти. Дисертантка розглянула сутність методологічних підходів до професійного розвитку вчителів початкової школи в системі методичної роботи, а саме: системний, особистісний, діяльнісний, компетентнісний, андрагогічний та акмеологічний підходи, що відбиваються та конкретизуються в низці таких принципів, як-от: гуманізація, інноваційність, індивідуалізація, партнерство, системність, наступність, рефлексивність професійного розвитку в методичній роботі. Дослідниця запропонувала авторську дефініцію поняття «професійний розвиток учителів початкової школи у системі методичної роботи закладів загальної середньої освіти». На думку авторки, це процес оновлення і набуття вчителями початкової школи компетентностей із застосуванням комплексу методів, технологій і заходів методичної роботи, що характеризується позитивною динамікою показників за відповідними критеріями. Дисертанткою уточнено та конкретизовано поняття «професійний розвиток педагога», «система методичної роботи закладів загальної середньої освіти».

У другому розділі дисертаційної роботи «Інтерактивна технологія та педагогічні умови професійного розвитку учителів початкової школи у системі методичної роботи закладів загальної середньої освіти» Шабалою Ю. А. розроблено критеріальний апарат дослідження. У процесі виконання цього дослідницького завдання дисертантка базувалась на класифікаціях рівнів професійного розвитку учителів ПШ у системі методичної роботи ЗЗСО, запропонованих у студіях М. Бирки, Н. Клокар та Т. Сорочан. Визначено й теоретично обґрунтовано педагогічні умови професійного розвитку учителів ПШ у системі методичної роботи. Розроблено модель інтерактивної технології професійного розвитку учителів початкової школи у системі методичної роботи ЗЗСО, у структурі якої представлено п'ять взаємозалежних блоків: цільовий, теоретичний, процесуальний, рефлексивний, результативний.

У третьому розділі дисертаційної роботи – «Експериментальна перевірка педагогічних умов та інтерактивної технології професійного розвитку учителів початкової школи у системі методичної роботи закладів загальної середньої освіти» – розкрито процедуру та логіку проведення педагогічного експерименту. Представлені результати кількісного та якісного аналізу отриманих даних довели зростання певних компонентів професійного розвитку вчителів початкової школи за відповідними критеріями та показниками після впровадження умов та інтерактивної технології професійного розвитку учителів початкової школи у системі методичної роботи закладів загальної середньої освіти.

Слід відзначити практичну доцільність методичних рекомендацій щодо впровадження запропонованої інтерактивної технології, які будуть корисними у діяльності інститутів післядипломної педагогічної освіти, центрів професійного розвитку педагогічних працівників, закладів загальної середньої освіти та інших суб'єктів підвищення кваліфікації.

Достовірність та новизна отриманих результатів. Найбільш суттєвими результатами, які характеризують наукову новизну поданої дисертаційної роботи, є такі:

– визначено й теоретично обґрунтовано педагогічні умови професійного розвитку учителів початкової школи у системі методичної роботи закладів загальної середньої освіти, а саме: 1) оновлення змісту діяльності професійної спільноти (раніше – методичного об'єднання учителів ПШ) у напрямі професійного розвитку учителів ПШ; 2) створення інноваційного інформаційно-освітнього середовища у системі методичної роботи; 3) розробка індивідуальної траєкторії професійного розвитку учителів ПШ; 4) залучення учителів ПШ до інноваційних форм методичної роботи; 5) системна взаємодія методичних установ у ієрархії: МОН (Міністерство освіти і науки України) – ОППЮ (обласний інститут післядипломної педагогічної освіти) – ТГ (територіальна громада) – ЦПРПП (центр професійного розвитку педагогічних працівників) – ЗЗСО (заклад загальної середньої освіти) – професійні спільноти; 6) відкритість та співпраця, що забезпечується залученням батьків, представників громадських організацій,

провайдерами освітніх послуг, закладами освіти, засобами масової інформації;
– розроблено, обґрунтовано та експериментально перевірено інтерактивну технологію професійного розвитку учителів початкової школи у системі методичної роботи закладів загальної середньої освіти, що створена з метою підвищення якості професійного розвитку учителів початкової школи у системі методичної роботи і має таку етапність: 1) мотиваційно-ціннісний; 2) проєктувальний; 3) процесуальний; 4) аналітико-рефлексивний; 5) post-впровадження етапи;

– запропоновано авторську дефініцію поняття «професійний розвиток учителів початкової школи у системі методичної роботи закладів загальної середньої освіти», що є процесом оновлення і набуття вчителями початкової школи компетентностей із застосуванням комплексу методів, технологій і заходів методичної роботи, що характеризується позитивною динамікою показників за відповідними критеріями;

– уточнено і конкретизовано поняття «професійний розвиток педагога» як керований динамічний процес, спрямований на досягнення високого рівня професійного розвитку у професійній діяльності педагога; поняття «система методичної роботи закладів загальної середньої освіти», що є систематизованою інтерактивною взаємодією усіх методичних підрозділів, творчою співпрацею професійних спільнот (раніше – шкільних методичних об'єднань), методичної ради, адміністрації закладу та педагогів, спрямованою на позитивну динаміку професійного розвитку кожного педагога та покращення якості освіти в цілому;

– набули подальшого розвитку зміст і сутність професійного розвитку учителів початкової школи у системі методичної роботи закладів загальної середньої освіти в нових умовах, а саме: реалізації Концепції НУШ, оновлення системи методичної роботи (створення ЦПРПП).

Повнота викладу в наукових публікаціях, відсутність порушення академічної доброчесності.

Основні положення та результати дисертації були оприлюднені на науково-практичних конференціях, семінарах, круглих столах, освітньому коворкінгу, на засіданнях вченої ради та кафедри філософії і освіти дорослих ЦПО ДЗВО «Університет менеджменту освіти».

За результатами дисертаційного дослідження опубліковано 25 друкованих праць, із них – 23 одноосібні, 2 – у співавторстві, 11 статей (з яких 6 – у провідних наукових фахових виданнях України, що входять до категорії «Б», 1 – у міжнародному виданні, 4 – в інших журналах та збірниках), 12 – матеріали конференцій, 2 – навчально-методичне видання.

Дисертаційна робота Шабали Ю. А. перевірена на унікальність тексту за допомогою автоматизованої системи «Unicheck», що не виявило порушень академічної доброчесності (ID перевірки: 1012389235).

Практичне значення і впровадження отриманих результатів дослідження полягає: у впровадженні інтерактивної технології професійного розвитку вчителів початкової школи у системі методичної роботи закладів загальної середньої освіти; у розробленні методичних рекомендацій щодо

практичного запровадження інтерактивної технології професійного розвитку у системі методичної роботи закладів загальної середньої освіти; у розробці та впровадженні спецкурсів «Особливості організації освітнього середовища в умовах реалізації Концепції НУШ», «Професійний розвиток педагогічних працівників у системі методичної роботи»; семінарських занять: «Професійна компетентність педагогів НУШ», «Професійний розвиток педагогічних працівників у процесі супервізії»; тренінгу «Нова українська школа: особливості організації освітнього середовища»; методичного семінару «Педагогіка партнерства: реалії та перспективи», який включав в себе такі методи роботи: круглий стіл «Педагогіка партнерства як складова інноваційного освітнього простору закладу», майстер-клас «Нетворкінг – сучасний аспект взаємодії з батьками», ділова гра «Медіаосвіта в Новій українській школі: що потрібно знати батькам, учителям та учням»; чек-листа «Розвиток навчальної компетентності педагогів НУШ щодо підготовки до уроку в Новій українській школі», вебінара «Форми і методи навчання учнів в умовах воєнного стану», інтелект-карти «Професійний розвиток педагогів: підбірка сервісів для дистанційного навчання», розробці методичних рекомендацій щодо практичного запровадження інтерактивної технології професійного розвитку у системі методичної роботи закладів загальної середньої освіти.

Результати та висновки дослідження можуть бути використані у системі методичної роботи ЗЗСО, ЦПРПП та в освітньому процесі ІППО.

Упровадження результатів дослідження. Основні положення та рекомендації дисертаційного дослідження впроваджено в освітній процес Волинського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти (довідка без номера), Запорізького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти (довідка № 069 від 14.02.2020 р.), Центрального інституту післядипломної освіти, м. Київ (довідка № 19-03/04 від 20.01.2022 р.) відділу освіти, культури, молоді та спорту Андрушківської сільської ради Попільнянського району Житомирської області (довідка № 51/01-37 від 13.02.2020 р.), відділу освіти Попільнянської селищної ради (Попільнянської ОТГ) (довідка № 01-21/130 від 04.03.2020 р.), Бучанського НВК «СЗОШ І–ІІІ ЗОШ І–ІІІ ступенів» № 4 м. Буча (довідка № 510 від 08.12.2020 р.), Княгининівського НВК «Загальноосвітня школа І–ІІІ ступенів – Дошкільний навчальний заклад» (довідка № 54/05-14 від 05.02.2020 р.), Української спеціалізованої ЗОШ І–ІІІ ступенів № 2 з поглибленим вивченням окремих предметів Обухівської районної ради Київської області (довідка без номера).

Оцінка змісту та основних положень дисертації, її завершеності та відповідності встановленим вимогам. Дисертація є самостійною науковою працею, в якій висвітлено авторські ідеї та розробки, що уможливили розв'язання завдань дослідження. Робота містить теоретичні та методичні положення і висновки, обґрунтовані, розроблені й сформульовані дисертанткою особисто. Подані в дисертації ідеї, положення чи гіпотези інших авторів мають відповідні посилання і використані з метою підкріплення ідей здобувачки. Більш суттєві результати дослідження викладені у висновках

відповідно до завдань дисертації. Загалом текст дисертації відповідає чинним вимогам щодо його оформлення.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації.

У цілому позитивно оцінюючи дисертаційну роботу Шабали Ю. А., вважаємо за необхідне виокремити деякі дискусійні положення та висловити певні зауваження:

1. Маємо відзначити, що підрозділ 1.1 поданої дисертації має дещо констатувально-описовий характер й потребує посилення його аналітичної складової.

2. На нашу думку, варто було б до поданих у підрозділі 1.2. наукових підходів, що складають методологічне підґрунтя дисертації, додати суб'єктний підхід, оскільки одним із базових феноменів дослідження є поняття «інтерація», що передбачає, з одного боку, реалізацію професійної суб'єктності вчителя початкової школи, а з іншого – «суб'єкт-суб'єктний формат стосунків в системі методичної роботи сучасного ЗЗСО.

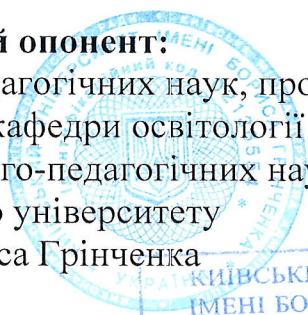
3. У процесі висвітлення системи методичної роботи ЗЗСО бажано було б більш конкретно висвітлити структурні компоненти цієї системи.

4. Вважаємо, що доцільно було б цілісно представити діагностичний інструментарій роботи відповідно до критеріїв професійного розвитку вчителя початкової школи, що сприяло б більш детальному висвітленню логіки використання певних діагностичних методик.

Загальний висновок. Дисертаційна робота Шабали Юлії Анатоліївни «Професійний розвиток учителів початкової школи у системі методичної роботи закладів загальної середньої освіти» є завершеною, цілісною науковою кваліфікаційною роботою, яка має наукову новизну, теоретичне та практичне значення, відповідає чинним вимогам, зокрема «Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах)», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261 (зі змінами); «Порядок присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, а її авторка заслуговує присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка» за спеціальністю 011 «Освітні, педагогічні науки».

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри освітології
та психолого-педагогічних наук
Київського університету
імені Бориса Грінченка

Власноручний підпис
Желанова В.В. Відчую
Ж. Желанова

В. В. Желанова